

Det Anarkistiska Biblioteket

Ta sikte på kommunismen: frigörelsens principer och strategi

Lönearbetarnätverket (Réseau Salarial)

Lönearbetarnätverket (Réseau Salarial)

Ta sikte på kommunismen: frigörelsens principer och strategi

2026-02-24

*Originaltitel: La visée communiste de Réseau salarial: principes et stratégie pour
l'émancipation (2026-02-24). Groupe sigma de Réseau Salarial,*

www.reseau-salarial.info. Översatt, tolkat och kommenterat av Cim-Héloïse

Sävel, 2026-03-29

www.anarkistiskabiblioteket.se

2026-02-24

Innehåll

1. De normerande antagandena	5
1.1. Kärnprincipen: Människans frigörelse	7
1.2. Handlingsprinciperna	9
a) Människans lika värdighet	11
b) Respekt för arbetets organiska sammansättning	12
c) De berördas gemensamma beslut (eller det demokratiska beslutet) som enda legitimitet	13
1.3. Arbetets centrala ställning i frigörelsen	15
a) Definitionen av arbete	17
b) Arbetets frigörelse är avgörande för människans frigörelse	19
2. Réseau Salariaats principiella grundkrav	21
2.1. Nödvändigheten att upprätta ett kommunistiskt produktionssätt	22

Den kompass som vägleder oss såsom kommunister är den mänskliga frigörelsen, vars tre poler leder oss på upptäcktsfärd för att hitta samhällets, och särskilt arbetets, organisationsformer som 1) garanterar var människas lika värdighet, 2) respekterar arbetets organiska sammansättning, och 3) försäkrar demokratiskt beslutsfattande.

De vunna segrarna har redan anlagt de första stenarna för ett sådant frigörande produktionssätt. För att idag fortsätta frigörelseprocessen, så måste man identifiera, återaktualisera, och vidareutveckla dessa segrar för att ta dem ännu längre. Det är ur detta perspektiv som *Réseau Salarier* föreslår att idag gemensamt engagera sig för att bygga sektoriella socialförsäkringssystem.

Denna kamp är svår, men det är inte en uppoffring för någon avlägsen framtid. Människans frigörelse är en pågående process, fylld av redan vunna lyckobringande segrar. Våra dagsaktuella kamper får redan idag kommunismen att hända.

Det är i nuet som man lever de lyckliga dagarna.

2.2. Avskaffandet av all vinstdrivande egendom	24
2.3. Avskaffandet av krediter för att finansiera investeringar	26
2.4. Allmän tilldelning av politisk status som arbetare	29
a) Brukssamfälligheter för produktionsenheterna och bruksrätt för de som arbetar där	31
b) Ekonomisk demokrati	33
c) Uttagsrätt vid personlig kvalificering och därmed personbunden lön.	35
2.5. Sektorsbaserade socialförsäkringar	38
3. Slutsatser	45

Sedan grundandet har *Réseau Salarial* strävat efter att klargöra och utveckla kommunismens väg ut ur kapitalismen som den segrande arbetarrörelsen i Frankrike slagit in på. Eftersom färden banar denna väg, så är vägen inte alltid så klar, inte ens för dem som går den. Det är inför detta behov att förtydliga som vi hoppas lämna svar. Vi strävar här efter att uppställa principerna och strategin som leder och berättigar våra förslag.

3. Slutsatser

I livsmedelssektorn handlar det inte bara att säkra matkonsumtionen, såsom *Nya Folkfrontens* förslag om *Rätt till mat och matval*⁵ som blir beroende av producenternas omsättning och den marknadskapitalistiska logiken. Ett socialförsäkringssystem i livsmedelssektorn skulle direkt avlöna jordbrukarna, förädlarna och distributörerna genom avgifterna. Enligt beräkningar gjorda av *Sécurité Sociale de l'alimentation*⁶ skulle en matkasse på 150 € per person och månad göra det möjligt att säkerställa en genomsnittslön om 2000 € för över två miljoner arbetare inom produktionskedjan, vilket skulle säkra produktionen oberoende av marknadens svängningar.

Flertalet andra sektorer kan idag omfattas av socialförsäkringen, såsom vatten, person- och varutransport, begravning, m.m. Även sjukförsäkringen själv bör åter slå in på den kommunistiska vägen, för att exempelvis få slut på sanitetsfattigdomen⁷ och frigöra läkemedelsindustrin från kapitalistiskt förmynderskap (*Big Phramas* dominerande ställning, kapitalismens vinstdrivande logik, privatisering och patents inlåsnad av kunskap, m.m.)

Mångfaldigandet av sektoriella socialförsäkringar är den enda strategi som direkt idag sätter våra tre handlingsprinciper i verket för den mänskliga frigörelsen. Den konkretiserar den personbundna löns jämlighet, respekterar arbetets organiska sammansättning genom att göra produktionen till en gemensamt organiserad och demokratisk tillgång, och den försäkrar de berörda gemenskapers självbestämmande genom att överlämna arbetarna beslutsfattandet. Förutsatt att man tar hänsyn till landvinningarna och de ”redan befintliga” instanserna av år 1946, och organiserar sig i sin sektor för att ta över stafettpipen – och man nyktrar till från keynesianska och statliga föreställningar – så kan vi vidareutveckla detta system ut till energisektorn, fastighet, kultur, utbildning, livsmedel, och många fler, och göra socialförsäkringssystemet till den levande grunden för ett kommunistiskt samhälle.

⁵ Franska vänsterkoalitionen *Nya Folkfrontens* förslag om *Rätt till mat och matval* syftar till att både göra verklighet av den mänskliga rätten om tillgång på mat och att göra den valbar. I korthet handlar förslaget om att all i Frankrike har rätt till valfri mat från anslutna affärer upp till 200 € per månad – ett förslag Réseau Salarial i sak ställer sig positiva till, men är mycket kritiska för genomförandet. Se *Proposition d'un Droit à l'Alimentation Choisie (DAC) – Une fausse promesse* (2025-01-14). Övers. anm.

⁶ Ett föreningsgrundat fransk-belgiskt-schweiziskt forskningskollektiv som undersöker praktiska och politiska möjligheter för att införa fri mat tillgång som en del i socialförsäkringssystemet. Övers. anm.

⁷ Det vill säga tillförsäkra tillgången på mensprodukter. Övers. anm

1. De normerande antagandena

Med begreppet *princip* avser vi här varje mål som framställs som krav, och därmed fungerar som utgångspunkt för utvärdering. Att exempelvis göra friheten eller jämlikheten till en princip, är att hänge sig åt målet att förverkliga det, det vill säga att kräva friheten eller jämlikheten för ett folk. Vi särskiljer *kärnprinciper* som de grundläggande principerna som är allt för allmänna för att vägleda politisk handling, och *handlingsprinciper* vilka härleds ur kärnprinciperna och låter leda den politiska handlingen, det vill säga att de används för att utveckla och utvärdera politiska strategier och specifika politiska förslag.

Varje sektoriellt socialförsäkringssystem socialiserar på så sätt en andel av det totala mervärdet, sliter produktiva sektorer från marknaden och de vinstdrivande ägarna, och öppnar en reva i kapitalismen. Genom att avtalen sluts och gäller arbetarna istället för produkterna, så skaffar man sig medel att utesluta kapitalistiska företag från avtalen. Det räcker, exempelvis, att endast låta ansluta företag som ägs av lönearbetarna.

De följande exemplen är inte bara punkter till stöd för saken: de visar att den allmänna socialförsäkringen av år 1946 är ett system som kan vidareutvecklas och täcka andra sektorer.

I energisektorn garanterar den sektoriella socialförsäkringen gratis tillgång på elektricitet och uppvärmning för alla. Produktionen behöver inte längre styras för vinstmaximering, utan styrs av samhälleliga och ekologiska villkor, beslutade och fastställda av den ekonomiska demokratin genom de makroekonomiska institutionerna, vilket är nödvändigt för att genomföra en seriös ekologisk omställning i denna kapitalistiska tidsålder.

I fastighetssektorn tillåter socialförsäkringen att undandra en andel av fastighetsbestånden som annars används för spekulation och garantera bostad för alla. Erfarenheten med HLM,³ som finansierades genom en enprocentig arbetsgivaravgift på företagens lönesummor, bevisar att man kan producera enorma mängder bostäder utanför marknaden.

I kultursektorn har systemet för tillfälliga anställningar, genom att erkänna att kreativitet inte kan mätas i vad det omsätter, banat väg för ett lönesystem grundat på personlig kvalifikation.⁴ Ett socialförsäkringssystem i kultursektorn skulle generalisera detta system och frigöra den konstnärliga produktionen från beroendet av marknaden, statliga subventioner och sponsorer.

I utbildningssektorn antar den lagstadgade löneformen för lärare och forskare redan en form av personligt kvalificerad lön. Men eftersom den finansieras av skatter och därmed tas ur statsbudgeten, är den ännu föremål för politiska åtstramningar. Med ett socialförsäkringssystem här, som finansieras med avgifter, säkerställer man hållbart en kunskapsproduktion och -överföring utanför marknaden.

³ Fr. *Habitation à loyer modéré*, sv. *Bostad till rimlig hyra*. Ett slags subventionerat bostadsbygg- och förvaltningsprogram som är särskilt reglerat och kan förvaltas både av statliga, privata och kooperativa bolag. Övers. anm.

⁴ I korta drag behöver en lönearbetare inom franska kultursektorn inte konstant uppehålla en anställning med lön för att ha inkomst, utan kan berättigas särskilt förmånliga a-kassevillkor mellan anställningstillfällena. Övers. anm.

och därefter, att dessa institutioner måste försvaras mot staten, som alltid verkar för att återta och tömma dem på sitt subversiva innehåll. Det handlar inte om att vi idag ska sörja över 1946 års socialförsäkringssystem, som försvagades och missbrukades av staten, och helt enkel verka för att återställa det. Det måste gå längre, först genom att sträcka vidga den med fler sektorsbaserade socialförsäkringar, och därefter vidareutveckla dess frigörande logik så att de kan överkomma de uppenbara funktionella och systematiska begränsningarna. Detta innefattar att göra kassornas förvaltning mer demokratiska och ge arbetarna en verklig beslutsfattande makt över arbetet i företagen, upprätta en personbunden lön, använda försäkringarnas avtalsvillkor som kampmedel mot kapitalistiska företag i alla sektorer, m.m.

Dessa sektoriella socialförsäkringarna blir produktionsinstitutioner, och inte blott för konsumtion. De vilar på ett antal gemensamma principer:

- *Allmän tillgång* (för varje invånare i området oavsett nationalitet) och *garanterade* socialförsäkringsförmåner (genom den ovillkorade och personbundna uttagsrätten), det vill säga de avtalsbundna företagens produkter som behövs för ett fullvärdigt liv (livsmedel, kultur, vatten, utbildning, energi, boende, barnomsorg, m.m.).
- *Demokratisk förvaltning av arbetarna* av socialförsäkringsinstitutionerna och de avtalsbundna företagen, utan staten eller företagsägarna (alltså utan vinstdrivande privat egendom).
- *Avtal med producenter eller företag* som tillvägagångssätt för att styra produktionen, snarare än kreditmarknaden eller den vinstdrivande egendomen, eller bara produktavtal.
- *Sociala avgifter* med allmänt platt belopp för områdets alla företag och *skapande av pengar* som finansieringsinstrument, snarare än skatter eller kapitalmarknaden, samt *subvention* som sätt att fördela medel till socialförsäkringsföretagen, istället för krediter.
- *Lön vid personlig kvalifikation* i euro som löneform för de som arbetar för socialförsäkringen.
- *Arbetsstatus* för de som arbetar vid avtalsbundna företag, vilket ger dem garanterad rätt till tryggt och meningsfullt arbete.

1.1. Kärnprincipen: Människans frigörelse

All kommunistisk verksamhet syftar framförallt och grundligen till *människans frigörelse*, det vill säga möjligheten att konkret förvandla sina omständigheter i enighet med sin sanna vilja i samarbete med andra. Detta är kommunismens kärnprincip.

Till *människans omständigheter* åsyftas de faktiska levnadsförhållanden, som en enskild person vid ett givet tillfälle står inför, som definierar hennes livs tillstånd och framtidsutsikter; förhållanden som själva bär med sig möjligheten att överkomma rådande förhållanden. Denna persons omständigheter är nödvändigtvis bland annat en uppsättning *sociala förhållanden*, det vill säga en bestämning i de mänskliga förhållandena som alltid uttrycks och är beroende av andra människors omständigheter. Förvandlingen av dessa sociala förhållanden, som de olika individerna alltid befinner sig i, är nödvändigtvis ett resultat av *kollektiv agerande*.

När vi sålunda talar om *människans frigörelse* talar vi om denna frigörelse som samtidigt och oskiljbart individuell och kollektiv, eftersom det inte går att framställa någon egentlig särkillnad. All kollektiv frigörelse värdig namnet är nödvändigtvis individuell eftersom ett kollektiv per definition består av individer. Och då människan är en social art, kan en mänsklig individ aldrig i isolation finnas till självständigt från andra – på motsvarande sätt förutsätter den individuella frigörelsen en omorganisation av de sociala förhållandena, vilket nödvändigtvis sker kollektivt.

För att formulera sig i negativa termer, innebär antagandet av frigörelsen som kärnprincip framförallt en gemensam kamp mot all slags alienation, härskarvälde, exploatering och förtryck, utan att prioritera den ena framför den andra. Vi förstår *alienation* som alla former av berövning; *härskarvälde* som alla maktförhållanden som uppställer hierarkier mellan olika samhällsgrupper; *exploatering* som allt tillskanskande av andras arbete, vilket möjliggörs och understöds av härskarvälde; och *förtryck* som alla former av våld utöver exploateringen som utövas av en härskande grupp mot en underkastad grupp.

För övrigt är det givet att människans frigörelse förutsätter att människans levnadsvillkor garanterat uppfylls på lång sikt – inte bara den nuvarande människan, utan även den kommande. Sålunda kräver människans frigörelse nödvändigtvis en ekologisering av människans produktionssätt i allmänhet, och särskilt när det gäller produktionssättet i ett visst samhälle.

anledningen är att skatter berättigar vinst, medan socialförsäkringsavgiften undgår detta och visar sig otjänlig därför. Detta eftersom den sociala avgiften tas ut vid den primära fördelningen av mervärdet mellan vinst, lön och sociala avgifter. Sålunda nöjer den sig inte bara med att sänka profiterna, utan kringgår dem, och visar därmed att de är värdelösa när det gäller att finansiera löner och sociala förmåner. Det blir därmed möjligt att kräva all vinsts avskaffande. Skatt är ett fördelningsinstrument: den tas som en sekundär fördelning av mervärdet, för att korrigera mervärdets primära fördelning mellan direkta lönekostnader och vinster. Eftersom det rör sig om en korrigering som förminskar vinsterna, så verkar skatter som vinstskatter som äventyrar vinsterna. Sålunda berättigar dem vinsterna till sist, eftersom man behöver de sociala förmånerna, de offentliga tjänsterna och allt annat som skatterna finansierar. Man kommer därmed aldrig kunna avskaffa dem. De sociala avgifterna fungerar då som en mycket bättre hävstång för frigörelsen jämfört med skatten, eftersom den tillåter arbetarna att ta makten över ekonomin. Avgiften tas direkt ifrån rikedomerna som produceras av arbetarna och som sedan hamnar i kassorna som ger tillgångar (vård, pension, m.m.), finansierar löner (vårdlöner, pensioner) och kan användas för ekonomiska satsningar.

Det är precis så som det allmänna socialförsäkringssystemet av år 1946 inledde en kommunistisk produktion som kapitalet och staten tvingades ta strid mot. Skapelsen av *Force Ouvrière* år 1947, som finansierades och uppmuntrades av kapitalet och USA, syftade uttryckligen till att krossa arbetarnas förvaltning av offentligheten. Utmed åren kunde staten gradvis återta kontrollen över offentligheten, försvaga arbetarnas förvaltning, och påtvinga dem reformer som passar den kapitalistiska logikens budgetpolitik bättre.

Eftersom staten inte är något slags neutral medlare, så befinner den sig i hjärtat på kapitalistiska systemets. Den försvarar den privata vinstdrivande egendomen med lagens våld och repression. Att ifrågasätta denna egendom, enskilt eller gemensamt, utsätter en omedelbart för rättsliga och polisiära repressioner. Det är inte direkt kapitalisterna som organiserar denna repression, men likväl staten, som verkar för att bevara de kapitalistiska produktionsförhållandena. Att skapa sig andra föreställningar om staten, är att ignorera denna essentiella funktion. Givetvis kan staten, givet en viss sammansättning, verka för att reglera det kapitalistiska våldet, marknadens tillkortakommanden, eller begränsa dess kriser, men oftast för att rädda kapitalismen – och i alla fall aldrig för att avskaffa den.

1946 års erfarenheter lär oss två essentiella saker: först och främst att det är möjligt att uppdra produktionsinstitutioner under arbetarnas förvaltning,

avstånd från arbetarna. Må den vara revolutionär eller reformistisk, hur som helst placerar denna inställning frigörelsen i en abstrakt horisont och berövar lönearbetarnas omedelbara handlingskraft. 1946 års allmänna socialförsäkring har redan visat hur det är möjligt, inom kapitalismen, att uppdra kommunistiska produktionsinstitutioner från marknaden och staten. Vi satsar inte på att idag försöka återskapa något identiskt, utan att förstå att det som redan framdragits 1947 och försöka vidareutveckla denna tankegång uti alla sektorer: livsmedelsindustrin, kultur, utbildning, energi, fastighet och allt annat.

Tvärtom vad som sägs av det officiella narrativet att det var en kompromiss mellan borgerligheten, gaullister och kommunister för att instifta en intergenerationell solidaritetspolitik, eller blott ett sjukförsäkringssystem, så är 1946 års allmänna socialförsäkring en sannfärdig produktionsinstitution. Före 1945 hade socialförsäkringens olika former lett till upprättandet av tusentals små försäkringskassor, både företagsägda och samägda (vilka företagarna dock härskade över), men även några mindre mäktiga arbetarägda kassor. År 1945 sammanslogs alla dessa kassor. Och 1946 införde det allmänna socialförsäkringssystemet en enhetlig procentuell avgift för alla sektorer, och man överlämnade kassornas förvaltning, inte till staten, utan till arbetarna genom representanter valda av dem själva med två tredjedelars majoritet. På några år fick den allmänna socialförsäkringen kontroll av en tredjedel av lönesumman, motsvarande hälften av statsbudgeten, och på 1960-talet förvaltade den en budget större än statens. Det är denna erfarenhet vi har av det allmänna systemet vi talar om när vi talar om ett sektorsbaserat socialförsäkringssystem – och inte 1945 års socialförsäkringssystem, och framförallt inte socialförsäkringssystemen från 1930.

Denna socialisering av mervärdet, som verkställs av de sociala avgifterna och förvaltas av arbetarna utan att befatta sig med varken marknad eller skatter, skapar en kommunistisk reva i kapitalismen. Under flera årtionden bidrog det franska sjukvårdssystemet till närmare 10% av Frankrikes BNP. De avgiftsfinansierade offentliga sjukhusen, och det vårdssystem som avlönade läkare, sjuksköterskor och medicinska tekniker, var en verklig storskalig kommunistisk erfarenhet. Därtill finansierade, och inte bara omfördelade, avgifterna gott och väl en sjukvårdsproduktion, som organiserades gemensamt av arbetarklassen.

De sociala avgifterna framstår som bättre lämpade för frigörelsen än skatter, vilket hänför sig till åtminstone två orsaker. Den första är att skatten hanteras av staten, medan de sociala avgifterna 1946 och några årtionden framöver åtminstone delvis hanterades av socialförsäkringskassorna själva. Den andra

1.2. Handlingsprinciperna

Denna kärnprincip kommer till uttryck genom tre handlingsprinciper, som konkretiserar dess innebörd och vägleder utformningen av förslag och den politiska strategin. Dessa tre principer är nödvändiga och oskiljbara för att uppfylla kraven som ställs för människans frigörelse; på egen hand räcker ingen av dem till.

Den mänskliga frigörelsen såsom vi föreställer oss den är en dynamik som utvecklar sig här och nu, underifrån, i kampen på den ekonomiska produktionens område – det är inte något framtida tillstånd som uppnås genom politiska reformer ifrån ovan. Det handlar om att redan idag bygga och dana de kommunistiska institutionernas embryoniska former – den personbundna lönen, de produktionsmedlens brukssamfälligheter, den ekonomiska demokratin, produktionens ekologisering – och överföra och sprida dem över hela den samhälleliga produktionen och låta dem utvecklas och fördjupas.

En sådan konstruktion förutsätter att man utgår från det befintliga, och skådar bortom dess omedelbara politiska effekter för att utnyttja deras revolutionära potential: en effektiv kamp kan och bör omdana vissa nu förtryckande institutioner för att göra dem frigörande. När Amboise Croizat² under franska befrielsetiden blev arbetsmarknadsminister och socialförsäkringsminister bildade han ett familjebidragssystem som hade utvecklats av arbetsköparna för att motverka den allmänna löneökningen, genom att enbart rikta in den på familjens försörjare. Istället för att avskaffa denna institution omdanade han den att tjäna hela familjen. Familjebidragen blev inte bara fördubblade, utan kom att tillfalla varje förälder, enbart i egenskap av förälder, och inte endast den förälder som utför lönearbete.

Det är därför vi, för frigörelsens konkreta och omedelbara strategi, mångfaldigandet av sektorsbaserade socialförsäkringar. Det handlar om att i varje sektor (livsmedel, kultur, utbildning, energi, fastighet, m.m.) bilda och överta en socialförsäkring som återtar och går längre än det sjukförsäkringssystem som utvecklades under 1960-talet inom ramen för det allmänna socialförsäkringssystemet man vunnit 1946. Denna strategi föreslår en verklig jämlikhet som garanterar var och en en personbunden lön, som försäkrar ekonomisk demokrati genom anslutning, och garanterar de berörda självbestämmande genom låta arbetarna förvalta försäkringens ekonomi.

Denna strategi bryter med de socialdemokratiska banorna som förutsätter och villkorar all social förändring med sitt statliga maktövertagande. Men det statliga maktövertagandet är alltid en komplex process som förutsätter permanenta kompromisser med de härskande krafterna och slutar med att avvärja arbetarna förmågan att själva råda över sina egna liv. Genom att göra statsapparaten till utgångspunkt för social omvandling så förskjuter man politiken bort från arbetet, bort från arbetsplatserna, och försätter den utanför och på

² Fransk fackföreningsman, politiker och medlem av Franska Kommunistpartiet (PCF), född 1901 och död 1951. Även grundare av franska socialförsäkringssystemet. Övers. anm.

2.5. Sektorsbaserade socialförsäkringar

a) Människans lika värdighet

Med begreppet *värdighet* menar vi respekten för var människas integritet, det vill säga den materiella tryggheten, det symboliska erkännandet, och den faktiska förmågan att bestämma över sitt eget liv och sitt arbete. Alltså helt kort, möjligheten att leva ut ett fullvärdigt mänskligt liv. Denna värdighet uppfattar vi med nödvändighet som lika för alla människor. Men denna lika värdighet kan endast garanteras för alla om var enskilds grundläggande behov tillgodoses villkorslöst: att få mat, boende, utbildning, kläder, vård, sociala förbindelser, m.m. Sålunda är basinkomst otillräckligt, fastän att den erbjuder en minimal materialistisk trygghet, så förändrar den på intet sätt hur arbetet organiseras eller hur kollektiva beslut fattas. Däremot innebär en personbunden lön samtidigt ett politiskt erkännande av statusen som arbetare, vilket ger var och en faktisk ekonomisk makt.

b) Respekt för arbetets organiska sammansättning

Arbetet är inte en mängd uppgifter man kan urskilja, mäta och uppställa hierarkiskt. Arbetet är helt organiskt och omöjligt att ta isär: varje uppgift är innefattad i en produktionskedja, det vill säga att de alla påverkar och avlöser varandra. Produktionens och konsumtionens organisationsformer bör respektera denna organiska sammansättning, det vill säga att var och en bör bidra till det samhälleliga arbetet, i beslutsfattandet och få ta del av dessa produkter utan att ordna de olika bidragen hierarkiskt. Man ger alltså inte några individuella förmåner, såsom olika lön, och därmed ger man inte heller utrymme till berättigande av ojämlikheter i fördelningen av makt eller ekonomiska tillgångar. Den personbundna lönen förkroppsligar denna organiska sammansättning när det gäller tillgången till varor eller konsumtionen, eftersom tillgången ges till arbetaren som person, istället för att ges allt efter arbetsinsats. Man erkänner var och en som arbetare och tillgången ges uteslutande av denna anledning, inte på grund av "det egna" bidraget, "den egna förtjänsten", eller efter något annat mått eller hierarkisk uppställning av "det individuella bidraget". Sålunda behöver man bara fundera över kvalifikationskraven för den personbundna lönen och den samhälleliga arbetsfördelningens egentliga former, det vill säga fördelningen av arbetsuppgifter mellan personer.

man byter jobb inom offentligheten, och rangen, klassen eller nivån inte ändras, så förändras inte heller lönen. Så när covid-pandemin bröt ut och orsakade nedstängningar fick tjänstemännen, fastän att de inte kunde behålla sin tjänst eller utföra sitt arbete, behålla helheten av sin lön eftersom den berodde på deras rang, klass och nivå, och inte de arbetsuppgifter de där och då utförde. Vid pension bibehåller tjänstemännen sin senaste lön för resten av livet, oavsett vad de sysslar med. Statusen som offentlig tjänsteman är sålunda en bra form för personbunden lön, om än en ofullkomlig form, eftersom man bara kan erhålla sådan lön ifall man arbetar i offentligheten, vilket innebär att finns en koppling mellan löneformen och den särskilda offentliga anställningen. På motsvarande sätt är den allmänna pensionen en fortsättning på lönen: den före detta privatanställda erhåller fram till döden en pension beräknad som en procentandel av deras högsta löner (en ersättningsandel av referenslönen) oavsett vad de ägnar sig åt under pensionen.

”är värt” en sådan lön eller om det är för mycket eller för lite betalat ”för vad det är”. Men på grund av arbetets organiska sammansättning finns det ingen logik bakom att låtsas objektivt försöka kvantifiera en persons så kallade individuella bidrag, eftersom arbetet fundamentalt beror på det arbete andra utför. Dessutom bör alla i regel ha uttagsrätt. Därtill och av samma anledning finns det ingen logik bakom att denna tillgång ska villkoras med arbete – faktum att någon arbetar eller inte arbetar beror likaså på vad andra gör. Därmed leder arbetets organiska sammansättning även till att produkttillgången ska vara ovillkorad och alltså en personlig rättighet som sådan.

Med hänsyn till de tillgångsformer vi är vana vid idag är det sannolikt att den ekonomiska demokratin bestämmer att en av dessa uttagsrätter antar lönnens monetära form vid personlig kvalifikation, vars finansiering underbyggs av sociala avgifter¹ eller skapandet av pengar. Denna rätt till personbunden lön, som grundar sig på människans lika värdighet och arbetets sammansättning, är i princip en likformig lön. Det är emellertid möjligt att den ekonomiska demokratin anser att det är bättre att införa lönenivåer, med hänsyn till andra krav som är minst lika viktiga. Man kan föreställa sig organisera ett område av det samhälleliga arbetet som förmår att uppnå de produktionsmål som beslutas av den ekonomiska demokratin: en snabbare löneutveckling skulle kunna fungera som incitament att fylla de lediga posterna som krävs för att genomföra produktionsmålen – såsom att upprätta vårdcentraler i områden som saknar. Med hänsyn till den mänskliga frigörelsen kan sådana lönenivåer endast accepteras under vissa förutsättningar. Vi kommer längre fram framställa dessa förutsättningar och dessutom föreslå en preciserad lönetrappa som vi anser förenlig med frigörelsens målsättningar.

Detta krav bygger på redan existerande löneformer, som besitter en viss potential för den personbundna lönen och lönetrapporna, och är en vidareutveckling av dess logik. Såsom den status som offentliga tjänstemän uppehåller när de får ersättning baserat på deras rang, kår och nivå, och inte baserat på den exakta ställning de intar i arbetet. Varje tjänsteman får en rang (kategori A, B, eller C) som vanligtvis svarar mot kårtilhörighet (prefektkåren, lärarkåren, m.m.) och nivåer (1, 2, 3, m.m.) i en enda trappskala inom klassen, med möjlighet att under vissa omständigheter avancera i klass, men aldrig nedgraderas. När en lärare i historiegeografi byter institution eller blir lärare i samhällsvetenskap bibehålls lönen, såvida inte rangen, klassen eller nivån ändras. Om

¹ Réseau Salarialt avser här inte nödvändigtvis avgifter som betalas till staten, utan rent allmänt en avgift som kan betalas till någon institution. Mer om detta senare. Övers. anm.

c) De berördas gemensamma beslut (eller det demokratiska beslutet) som enda legitimitet

Ett antal uppfyllda villkor är nödvändiga för att ett politiskt beslut ska anses legitimt. I synnerhet kan inget politiskt beslut vara legitimt om det varken fattats gemensamt eller av en grupp berörda arbetare eller brukare – eller om man så vill – om det inte fattats demokratiskt. Vi kommer dock senare ge begreppet *demokrati* en snävare betydelse. Det finns inte någon grupp som legitimt kan ta makten och påtvinga de berörda sina beslut eller hindra andra från verkställa sina egna beslut. Därmed är det nödvändigt att organisera beslutsprocesser så att de berörda ges faktiskt makt, både på den mikro- och makroekonomiska nivån. Det är i den gemensamma kampen som man lär sig att göra detta. Den personbundna lönen är ett nödvändigt, men otillräckligt, villkor för detta. Genom att befria oss från utpressningens olika former bidrar vi till att lämna konkurrensen bakom oss, och kollektivt frigöra den tid beslutsprocessen kräver. Givetvis behövs andra makro- och mikroekonomiska institutioner för att grupperna av berörda arbetare och brukare ska kunna åtnjuta en verklig beslutsfattande makt och för att kunna befria sig från utomstående härskares makter. Sålunda hänger i förlängningen den ekonomiska demokratis institutioner på den personbundna lönen.

Dessa tre handlingsprinciper bildar en triptyk¹ som skisserar vårt syftes konturer: människan frigörelse. Ingendera kan helt fullbordas utan att de andras lika fullbordande, men samtidigt kan de samexistera i en ofullständig och bristfällig form. Eftersom deras förverkligande konkretiserar vår kärnprincip vägleder de våra handlingar: frigörelsen är en process som nödvändigtvis framträder genom konkreta handlingar som 1) garanterar lika värdighet för var människa, 2) respekterar arbetets organiska sammansättning, och 3) försäkrar demokrati i beslutsfattandet.

¹ En form av konstverk indelat i tre delar. Övers. anm.

Historiskt sätt har dessa tre handlingsprinciper i ojämn takt utvecklats tillsammans med produktionssätten och de sociala egendomsförhållanden. Men man kan i de kapitalistiska, patriarkala och rasistiska samhällen redan nu urskilja vissa kommunistiska inslag, där principerna delvis kommer till uttryck. Dessa har tillkommit som resultat av kamp och vunna segrar, och måste vidareutvecklas och fullbordas. Men frigörelsen blir inte faktiskt möjlig förrän dessa tre principer tillsammans uppnått en tillräcklig utvecklingsnivå och jämvikt.

c) Uttagsrätt vid personlig kvalificering och därmed personbunden lön.

I enighet med människans lika värdighet måste var och en kunna tillgå de medel som krävs för att leva ut ett fullvärdigt mänskligt liv. Denna möjlighet kan endast garanteras om man inför *uttagsrätt vid personlig kvalificering*. För att effektivt tillgå sådana medel, ska varje person först och främst tilldelas uttagsrätter, det vill säga rätt att tillgå den samhälleliga produktionens produkter (saker och tjänster). Denna rättighet måste ovillkorligen och ofråntagligen tilldelas till ens själva person, så att det handlar om en *personligt kvalificerad* uttagsrätt. Formerna för hur man tillgår dessa produkter kan variera kraftigt. Rätten kan anta formen av lön (en summa pengar, myntade eller ej), en kölista, ransoner, dragningar, fria tjänster, m.m. Vissa produkter kan konsumeras fritt, medan andra kan ransonerar. Frigörelsen förutsätter att det är den ekonomiska demokratin som bestämmer formerna. Hur än det blir gäller principen om människans lika värdighet så att alla erhåller samma uttagsrätt, med undantag som rotar i personernas särskilda omständigheter, såsom kroniskt sjuka.

Arbetets organiska sammansättning leder mot samma mål. Dessa uttagsrätter kommer oftast idag som motprestation för arbete. För att tillgå produkterna måste man först arbeta. Så fort man inte arbetar, nedvärderas man, exempelvis får folk gallfeber för att "man får betalt för att inte göra någonting", och politikerna vidtar åtgärder för att förändra saken genom att exempelvis försöka koppla a-kassa eller försörjningsstöd till "aktivitetstimmar". Detta åtföljs av en ojämlikhet i uttagsrätter mellan individerna: genom arbetet mottar man mer eller mindre pengar och kan därför tillgå mer eller mindre produkter. Denna ojämlikhet berättigas ofta genom en kvantifiering av var och ens arbete, som mått för vad var och en bidrar med till den samhälleliga produktionen: jag har bidragit si och så mycket, och har därför rätt till si och så mycket. De oändliga debatterna kan alltså tillåtas sådant utrymme för att avgöra om arbetet

Omvänt begränsar produktionsmedlens brukssamfällighet handlingsutrymmet för den ekonomiska demokratin. Varje gång ett arbetarkollektiv erhåller institutionell suveränitet över någon aspekt av produktionen, så har den ekonomiska demokratin ingen befogenhet att fatta beslut över denna aspekt. Om exempelvis ett arbetarkollektiv på ett bageri ensamt bestämmer att producera limpor och bullar, och inte bara baguetter, så innebär det att den ekonomiska demokratin inte kan kräva vilka typer av bröd som de ska producera.

Senare kommer vi att lämna förslag på hur man får dessa två krav att samexistera, det vill säga hur man fastställer ramarna och utsträckningen för var och ens beslutsrätt.

1.3. Arbetets centrala ställning i frigörelsen

Människans frigörelse går nödvändigtvis igenom arbetets frigörelse: arbetet är den centrala platsen där motsättningen mellan frigörelse och alienation äger rum.

b) Ekonomisk demokrati

Vi förstår hur arbetets organiska sammansättning förutsätter bildandet av makroekonomiska institutioner som organiserar arbetet i samhällelig skala och som ställer frågan om vad som ska produceras, hur, och av vem. På detta sätt påverkar de makroekonomiska institutionerna arbetet och alla samhällsmedlemmarnas individuella liv. Dessa förhållanden innebär att dessa institutioners beslut är angelägenheter för alla, och på grund av principen att legitima beslut endast kan fattas av den berörda gemenskapen, så bör därför alla kunna delta i beslutsprocessen. Med andra ord ska de makroekonomiska institutionerna vara demokratiska och bilda det vi kallar för en *ekonomisk demokrati*.

Anmärkning: Motsättningen mellan brukssamfälligheter och den ekonomiska demokratin

Produktionsmedlens brukssamfälligheter uppställer arbetarkollektivets medlemmar som den enda legitima beslutsfattare att bestämma över sin produktion. Å andra sidan innebär den ekonomiska demokratin att helheten av den samhälleliga produktionen är en angelägenhet för alla arbetare. Dessa begränsar sålunda varandra ömsesidigt. Arbetets frigörelse förutsätter att dessa två krav kommer till uttryck så att båda samexisterar, utan att den ena trampar över den andra.

På så sätt organiserar den ekonomiska demokratin en folklig suveränitet över produktionens helhet, det vill säga att den definierar, samordnar, reglerar och kontrollerar produktionen på en makroekonomisk nivå. Gentemot arbetarkollektiven uppställer den krav på hygieniska och ekologiska regelverk, på produktionens målsättningar, på resurshanteringens ramverk, bifaller eller avslår subventioner för satsningar, m.m. På så vis ger den varje arbetare som inte tillhör andra arbetarkollektiv möjlighet att mer eller mindre direkt påverka andra arbetarkollektivs produktionsinriktning och organisation. Därmed äger inget arbetarkollektiv rätt och slätt suveränitet över sitt arbete eller ensam självbestämmanderätt. Kollektivmedlemmarna styr inte över produktionens alla aspekter eftersom andra utomstående, såsom konsumenterna och andra arbetare i branschen eller området, tar beslut som mer eller mindre påverkar dem direkt.

legitimeras med statens våld. Därmed kräver den mänskliga frigörelsen per definition avskaffandet av all privat egendomsrätt över produktionsmedlen.

a) Definitionen av arbete

Med begreppet *arbete* åsyftar vi all medveten och samhällelig verksamhet som organiseras för att uppnå socialt godtagbara målsättningar – detta utan att denna organisering nödvändigtvis är ett resultat av organisationens eller organisatörens uttryckliga vilja.

Sålunda innefattar begreppet *arbete* vitt skilda förhållanden, både vad gäller verksamhetens natur såväl som formerna för verksamhetens organisering och verkställande. Exempelvis, när en ingenjör inom ramen för sin anställning hos Thales framställer missiler, arbetar han för att genom den hierarkiskt strukturerade verksamheten uppnå bolagsstyrelsens målsättningar, och mer allmänt, borgarklassens målsättningar. På motsvarande sätt tas idag de arbetsuppgifter, som fullbordas av en kvinna inom ramen för hushållet, för hushållsarbete, fastän att de varken är avlönade eller fullbordas inom ramen för yrkeslivet, eftersom de tillgodoser en härskande grupps socialt godtagbara intressen; nämligen borgerskapets intresse av att reproducera den arbetskraft de exploaterar och männens intresse av att exploatera kvinnors arbete inom ramen för hushållet – precis som underchefer har intresse av det arbete som görs i verkstaden, trots att de själva exploateras på annat sätt. Det är på detta sätt som samhällets nuvarande funktionssätt får kvinnor att i praktiken utföra hushållsarbetet, trots att detta inte organiserats med avsikt eller samordning. Det som definierar detta arbete är i mindre utsträckning organisationens institutionella form, och i större utsträckning den sociala funktion som den utspelar i underhållandet och reproduktionen av de exploaterande förhållandena. Detta gäller för allt arbete som utförs inom de exploaterande förhållandenas ramverk, må de vara rasistiska, funktionsförtryckande eller något annat.

Under kapitalismen, patriarkatet, rasismen och under varje annat system grundat på exploatering, är arbetet den verksamhet som slits ifrån de som arbetar och omorganiseras med ändamål att främja den härskande gruppens intressen. Arbetet blir definierat som exploatering av arbete, den hierarkiska underkastelsen, och arbetarnas alienation. Här blir arbetet synonymt med tvång, vanmakt och tjänstgöring åt målsättningar som ligger utanför de som verkställer dem. Men alienationen och exploateringen definierar varken intrinsiskt el-

ler nödvändigtvis allt arbete. I ett kommunistiskt samhälle, där produktionens ändamål bestäms gemensamt av de som berörs och kräver god organisering och verkställande av en mängd uppgifter för att uppnå dessa mål, så talar man ännu om arbete. Det kommer ännu fortsätta finnas arbete, men ett frigjort arbete, organiserat och antaget av alla utan att någon samhällsgrupp kan tillskansa sig någon annans arbetsresultat.

I ett kommunistiskt samhälle tjänar arbetets begrepp endast till att avgränsa den ekonomiska demokratins område: det är den samling verksamheter som organiseras genom den ekonomiska demokratin och som är föremål för beslut, regelverk och politisk kontroll. Att beteckna en verksamhet som arbete är inte att ge den något slags socialt erkännande eller symboliskt värde, det är enbart att säga att det svarar mot en politiskt bestämd målsättning, och att det därför bör vara organiserat, samordnat, reglerat och kontrollerat. Omvänt innebär det inte att man nedvärderar eller osynliggör en verksamhet genom att inte beteckna det som arbete, utan endast att den inte behöver vara föremål för en beslutsprocess, regelverk och politisk kontroll, och att den därför kan lämnas som en enskild angelägenhet åt var och en. Kort sagt innebär det att man politiserar eller låter bli att politisera verksamheten när man betecknar den som arbete eller icke-arbete. Så fort man erhåller den politiska statusen som arbetare, och man alltså tilldelas en mängd rättigheter som ger faktiskt ekonomisk makt och lön oberoende av verksamheten som utövas, så är det inte längre fråga om denna verksamhet är symboliskt erkänd eller socialt värderad som arbete eller ej: individernas ekonomiska rättigheter, såsom lönen storlek, påverkas inte längre på grund av deras verksamhet. Den enda fråga man behöver besvara är hur man ska uppnå de produktionsmässiga målsättningarna man demokratiskt beslutat om, utan att tillta någon form av exploatering, och samtidigt uppfylla de krav frigörelsen uppställer.

a) Brukssamfälligheter för produktionsenheterna och bruksrätt för de som arbetar där

Om man förstår beslutens legitimitet som de beröras gemensamt fattade beslut, då tillhör beslutsrätten inom en produktionsenhet uteslutande de personer som arbetar där. Varje arbetarkollektiv ska ha suveränitet över sin produktion, det vill säga att de behärskar varje aspekt av sitt arbete, såsom ändamålen, medlen, formerna, leverantörerna, m.m. Denna beslutsrätt förkroppsligas i det man för närvarande kallar *egendom*. På så sätt att egendomsrätten delas av mängden arbetare som tillhör ett arbetarkollektiv, handlar det om en egendomssamfällighet. Och eftersom egendomsrätten endast ger beslutsrätt vid bruk av produktionsmedlen, utan anspråk på inkomst, talar vi om en *brukssamfällighet av produktionsmedlen*. Kooperativens långa historia erbjuder oss juridiska former¹ och konkreta erfarenheter om hur en förvaltning av produktionsenheterna kan se ut av de som arbetar i dem.

Därtill är den privata egendomsrätten över produktionsmedlen, även om den inte är vinstdrivande, inte förenlig med den mänskliga frigörelsen. Den leder i sak till att beslutsrätten i företagets produktion bildar ett monopol av en minoritet inom arbetarkollektivet eller till och med av personer utanför detta kollektiv. Då fungerar egendomen endast för att beröva arbetarna, inte bara rätten att direkt råda sitt eget arbete, utan också tillgången på de medel som krävs för att själva kunna tillgodose sina behov och försäkra sitt eget uppehälle. Den undandrar dem all makt att välja sitt arbete, hur man ska arbeta och för vilka ändamål, och den tvingar dem att sälja sin arbetskraft, utföra ett arbete som inte lämpar sig dem, och underkasta dem en alienerande produktionsprocess i utbyte mot lön. Den bildar sålunda ett tvångsförhållande som garanteras och

¹ Såsom produktionskooperativ (fr. Société coopérative de production, *SCOP*), kooperativa föreningar (fr. Sociétés Coopératives) och deltagarföreningar (fr. Société en participation, *SEP*).

Var och en tilldelas vid en viss ålder en personlig kvalifikation, som binds vid ens person, och ger den ovillkorliga och omistliga politiska statusen som arbetare. Varje person som kvalificerar för sådan status är permanent erkänd som förmögen och ansvarig för produktionen, oavsett dennas aktuella förhållande till arbetet. Denna status kommer till uttryck i de tre nedanstående rättigheter som förkroppsligar denna förmåga och detta ansvar, och som konkretiserar arbetets frigörelse genom att tilldela varje person ekonomiska befogenheter som gör det möjligt för dem att ta kontroll över sitt arbete och förverkliga en folklig suveränitet inom produktionen.

Den personliga kvalifikationen är inget annat än arbetarens politiska status, det vill säga dessa tre grundläggande ekonomiska rättigheter. Det har inget att göra med något utbildningsdiplom eller kompetenscertifiering, och vidare är denna rättighetstilldelning på inget sätt villkorad med något slags yrkesexamen.

b) Arbetets frigörelse är avgörande för människans frigörelse

Arbetet är den centrala plats för alienationen och frigörelsekampen eftersom den, på grund av arbetets organiska sammansättning, utgör kärnan i det samhälleliga livet. Det är framförallt i arbetslivet, genom dess exploatering, som mångahanda former av härskarvælde utövas konkret och stadigvarande. Till exempel rotar sig det manliga härskarvældet i könsfördelningen av det samhälleliga arbetet och i exploateringen av hushållsarbetet. Av denna anledning är det framförallt i produktionsförhållandena som frigörelsens möjligheter föreligger. Det är både därigenom som det exploaterande härskarvældet verkar och där man kan utveckla metoder för att störta det.

All exploatering grundas nämligen på att tjäna de härskande gruppernas intressen – intressen som bara kan tillfredsställas genom någon särskild produktiv verksamhet. Och på grund av produktionens organiska sammansättning kan en sådan verksamhet endast äga rum som en del av den samhälleliga produktionens helhet, som den nödvändigtvis är beroende av. Därmed följer också att dessa intressen samhälleligt måste erkännas och uppställas såsom den samhälleliga produktionens målsättningar. Med andra ord måste denna produktiva verksamhet bli arbete och vara exploaterat av den härskande klassen, och alltså alienerat. De olika härskarvældena tenderar sålunda att grunda sig på exploatering och därmed på arbetets alienation. Exempelvis uppstod rasismen och patriarkatet innan kapitalismen, men kapitalismen etablerade sig genom att ta över och utnyttja dessa uppdelningar i det samhälleliga arbetet och integrera dem som delar i sin egen funktion, genom att exempelvis dra nytta av kvinnors och rasifierades underordnade ställning och tilldela dem obetalt eller underbetalt arbete – alltså verkligen exploatering för egen vinning. Att vara en könad eller rasifierad person i Frankrike innebär än idag samtidigt att

inta en bestämd och hierarkiskt ordnad position i den kapitalistiska produktionskedjan.

Men det är just på grund av denna anledning som arbetet är en avgörande plats för frigörelsen: där alienationen föds kan den besegras, och där härskarväldet påtvingas kan det störtas. Eftersom arbetet i sig självt bär på motsättningen mellan människan som den medvetna arbetskraften och som denna krafts samhälleliga organisering till fåtalets förtjänst, så bär arbetet inombords med sig förmågan att faktiskt spela ut sig själv. Detta är endast möjligt genom att utgå ifrån identifierade klassinstitutioner som, inom ramen för de nuvarande härskande maktförhållandena, till viss del redan lyckats utspela sin egen härskande logik. Den mänskliga frigörelsen kan endast äga rum genom ett grundligt omkullkastande av arbetets organisation – genom att frigöra arbetet från exploateringens förhållanden, avskaffa åtskillnaden mellan arbetare och beslutsfattare, och befästa arbetet i ett demokratiskt ramverk där produktions ändamål, medel och former bestäms gemensamt.

Sålunda består människans frigörelse inte i att avskaffa arbetet, utan i att frigöra arbetet från dess alienerade karaktär. Det är genom att förvandla den produktiva verksamheten till en medveten, gemensam och fri verksamhet som det blir möjligt att krossa härskarväldet och göra arbetet till – inte något slags tvång och exploatering – utan till förmågan att förverkliga människans samhälleliga krafter.

2.4. Allmän tilldelning av politisk status som arbetare

Därför krävs det att man finner andra sätt att allokera produktionsmedel åt arbetarkollektiven. Den ekonomiska demokratin kan bestämma att genomföra detta genom investeringar, det vill säga genom att lämna ett monetärt förskott. Detta måste uppfylla flertalet villkor för att det kunna verka frigörande. En av dem är avsaknaden av återbetalningskrav: det måste göras genom subventioner inte genom kredit. När ett arbetarkollektiv mottar en penningssumma för att anskaffa produktionsmedel ska de inte behöva återbetala. Denna subvention kan finansieras med sociala avgifter eller genom att skapa pengar.

Den nuvarande sjukförsäkringen är i denna aspekt redan ett storskaligt kommunistiskt system vars investeringar subventioneras genom sociala avgifter. Sedan 1960-talet har betydande sjukvårdssatsningar gjort det möjligt att utveckla den franska offentliga sjukvården till den grad att den rankats som det främsta sjukvårdssystemet i världen. Denna satsning verkställdes huvudsakligen med subventioner som finansierats med sjukförsäkringsavgifter, utan att vända sig till kapitalmarknaden eller ingå offentlig-privata samarbeten och endast med ett marginellt bruk av krediter. Men sedan verkställandet av Jupéplanen 1995 har man successivt infört ett massivt bruk av krediter och den efterföljande sjukvårdsskulden har kraftigt bidragit till att försämra vårdens kvalitet och arbetsförhållanden.

2. Réseau Salariaats principiella grundkrav

2.1. Nödvändigheten att upprätta ett kommunistiskt produktionssätt

Avskaffandet av krediter för att finansiera investeringar är ett grundläggande villkor för frigörelsen. I kapitalismen fungerar krediten som ett startskott för produktionen: långivarna lämnar ett förskott pengar som arbetarna därefter får återbetala. Att arbeta blir sålunda i grund och botten att tjäna skulden: man arbetar för att producera det som återbetalar denna skuld. Detta resulterar i alienation och skapar ett djuplodat beroendeförhållande för arbetet: den mänskliga verksamheten syftar varken till att tillfredsställa samhällsliga behov eller för det individuella eller kollektiva självförverkligandet, utan tjäna återbetalningskravet. Arbetarna arbetar varken för sig själva eller för samhället, utan för att återbetala skulden som betungar dem och tvingar dem att acceptera vilket arbete som helst förutsatt att det tillåter dem att tjäna pengar. Dessa förhållanden där arbetet inte är fritt kan inte heller erbjuda någon verklig individuell frihet, varken i arbetet eller utanför det. Livet utanför arbetet uppnår inte någon självständighet gentemot arbetslivet. Platsen vi bor på, de vi umgås med, fritidsaktiviteterna vi utövar och tiden vi förfogar utanför arbetet blir sålunda beroende av bland annat vår arbetsplats och arbetstakt. Så när skulden betvingar arbetets organisering, betvingar den också den organisering som sker utanför arbetet – och det blir sålunda missvisande att kalla det *fritid*.

Skuldens struktur påverkar såväl offentligheten som privata företag. Den offentliga skulden begränsar den ekonomiska förvaltningen och välfärden, som omorganiseras för att permanent ”reducera de offentliga utgifterna” och ”lugna marknaden”. I den privata sektorn återfinns samma imperativ: produktionens inriktning, investeringarna och anställningarna är underkastade en endaste företrädande målsättning: bevara likviditeten för att möta bankens och finansiärernas återbetalningsdagar och bevara vinstmarginalen. I båda fallen underkastar krediten arbetets organisation en utomstående logik – räntans och finanskapitalets logik – som omvandlar den samhällsliga produktionen till ett simpelt skuldbetalningsinstrument. Under dessa förhållanden, där arbetet inte är fritt, kan det inte finnas någon folklig suveränitet – ingen demokratisk stat.

Den mänskliga frigörelsen förutsätter sålunda avskaffandet av krediten som finansierings- och investeringsinstrument, oavsett form. Det räcker inte att avskaffa räntan, som plockas ur den vinstdrivande egendomen och därmed ur exploatering – återbetalningstvånget är alltid alienerande. Det är nödvändigt, fastän otillräckligt, att befria arbetarna från skuldens utpressning så att de kan återta makten över sitt arbete. Så att de som exempelvis arbetar inom vården arbetar för att vårda i enighet med deras yrkesetik och inte för att avbetala vårdskulden i enighet med den ekonomiska lönsamhetens kriterier.

2.3. Avskaffandet av krediter för att finansiera investeringar

Frigörelsen förutsätter nödvändigtvis upprättandet av ett kommunistiskt *produktionssätt* som konkurrerar och slutligen ersätter det kapitalistiska produktionssättet, det vill säga de makroekonomiska institutioner som organiserar arbetet på högsta samhällsnivåer.

Sålunda är arbetet, såsom platsen där exploateringen och härskarväldets förhållanden konkretiseras, samtidigt också kampens plats för den konkreta frigörelsen. Den mänskliga frigörelsen innebär därmed arbetets frigörelse, det vill säga att det organiseras på ett sätt som försäkrar att var människa arbetar fritt. Och detta kan endast organiseras genom att det *också* på samhälls- eller makronivå är sålunda organiserat, inte enbart individuellt eller lokalt, vilket beror på arbetets organiska sammansättning. Det kräver *också* att man gemensamt förmår att definiera och samordna beslutsprocesserna i produktionen och de produktiva verksamheterna *på hela samhällets nivå*. Detta kräver en mängd specifika tydliga och sammanhängande makroekonomiska institutioner, inte enbart en sammanställning individuella initiativ och lokala institutioner. Detta är det produktionssätt vi betecknar som *kommunistiskt*, i den mån det präglas av en strävan efter frigörelse.

I överensstämmelse härmed, kan ekologiseringen av den mänskliga produktionen som mål endast uppnås om man förfogar över de medel som krävs för att behärska de ekologiska effekter som den, i synnerhet samhälls- och i allmänhet mänskliga, produktionen framställer. Med andra ord: att upprätta ett förutsägbart produktionssätt med institutioner som gör det möjligt att hantera ekologiska angelägenheter på högsta ekonomiska nivå.

2.2. Avskaffandet av all vinstdrivande egendom

Vi talar om vinstdrivande egendom varje gång det finns ett ägandeanspråk ger rätt till intäkter, det vill säga rätt att tillgå varor eller tjänster, vare sig denna rätt antar en monetär form eller ej. Sålunda har ett företags delägare rätt att *bara i egenskap av ägare* motta vinstandelar, liksom fastighetsägaren *bara i egenskap av ägare* har rätt att kräva hyra, vilket ger dem tillgång till varor och tjänster genom köp.

Men egendomen producerar inget av sig själv och att vara ägare är att inte producera: det innebär endast att ha beslutsrätt, medan produktionen endast äger rum när arbetare genom sitt arbete sätter produktionsmedlen i rörelse. Den vinstdrivande egendomen tillåter därmed ägaren att tillskansa sig en andel av andras arbetsresultat med våld (statens våld, symboliskt våld, fysiskt våld, m.m.): den vinstdrivande egendomen innebär ett exploateringsförhållande, och därmed som sådant är oförenligt med frigörelsen.

Den mänskliga frigörelsen i allmänhet, och arbetets frigörelse i synnerhet, kräver alltså att inget ägaranspråk medför uttagsrättigheter från marknaden eller produktionen. Egendomsrätten ska endast vara en bruksrätt: en rätt att bestämma hur det man äger ska användas. Vi föreslår att all uttagsrätt uteslutande ska grundas på arbetarstatusen.